

שמעתא עמיקתא

גליון תר"כ | פרשת שופטים | תשפ"ד | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

פניני הלכה

השותה סם לנקות גופו האם מברך אשר יצר בכל פעם שנפנה

כתב בשו"ת **הלכות קטנות** (ח"א סי' פ"ו) שאלה חולה שלקח סם המשלשל והולך יותר מדאי ומצטער, דמבעיא אם יברך אשר יצר על כל פעם ופעם (שעושה צרכיו). תשובה הא למה זה דומה לחולה שאין לו להודות עד שיתרפא ואז יברך ברכה אחת ודיו. וכתב שם בנו הרב המני"ח דשאלה זו שייכת אפי' לבריאים שלוקחים הפורג'ה וכיוצא, דיש בדעתם מתחילה לפנות הבני מעיים עד שתכלה הזוהמא מהם, דודאי הרי דעתו על כך ולא הסיח דעתו, ולפיכך לא יברך כי אם אחר גמר ההוצאה.

וכ"כ בשו"ע **הרב** (סי' ז' ס"ח) מי ששותה סם המשלשל ובדעתו לפנות הבני מעיים עד שתכלה הזוהמא מהם, כיון שלא הסיח דעתו מעשיית צרכיו לפיכך לא יברך אשר יצר עד גמר ההוצאה. וכן סתם בקיצור שו"ע (סי' ד' אות ו') דמי ששותה סם המשלשל ויודע שיצטרך לפנות כמה פעמים, לא יברך עד לאחר הגמר.

ויעויין עוד בשולחן **גבוה** (סי' ז' ס"ק ד') דהביא דברי ההלכות קטנות, וכתב לחלק דדוקא בכח"ג דשותה סם המשלשל דיש לו גבול וכיון דפסק פסק, מברך רק לבסוף, אבל מי שיש לו חולי האבן כליות שמטיל מעט בכל רגע בכאב גדול, יש לו לברך בכל פעם שמטיל מעט מזער, דאל"כ איזה גבול ניתן לו לומר זו היא הטלה אחרונה, הלכך חייב לברך בכל פעם ופעם.

מיהו **היד אהרון** (סי' ז' הגה"ט ס"ק א') אחר שהביא דברי ההלכות קטנות כתב דלעני"ד נראה דברך בכל פעם, דודאי אינו יודע כמה פעמים יצא לחוץ ובאיזה זמן יגמור הזוהמא, שיש סם המשלשל שאדם עושה צרכיו פעם אחת, ויש פעמים חמשה או עשרה, אי"כ באיזה פעם יברך. ונראה דזה תלוי במח' המחבר עם הטי"ז ס"ס קע"ט. עכ"ד.

ויליע במיש לתלות ההיא דינא בההיא דסי' קע"ט, חדא דהתם נח' בברכה ראשונה אי יברך על כל מין ומין, משא"כ הכא דקאי לענין ברכה אחרונה, ויש לחלק בדבר. ועוד דאי תליא לה הא, אי"כ מאחר דפסק שם המחבר דאי"כ לברך אלא על הראשון, אי"כ אמאי פסק הכא דברך בכל פעם כנגד דברי המחבר, ועכ"פ מכלל פלוגתא אלא יצאנו וה"ל למימר דמספק לא יברך. ועוד דשם העלה עיקר כדברי המחבר ודלא כהטי"ז, ואי"כ איך פסק הכא להיפך.

אמנם יעוי' בשו"ת **קול גדול** (למהר"ם בן חביב זצ"ל – סי' פ"ט) דנשאל נמי בבריא שלקח תרופה לשלשל, והשיב דלעני"ד דצריך לברך בכל פעם ופעם, דבכל פעם חייב להודות להי' יתברך שאם יסתם אותו הקב מלהוציא אותו הזבל היה קשה לו, דאטו מי שדרכו לילך שלש פעמים ביום מי נימא דלא יברך על כל פעם ופעם אלא ברכה אחת בסוף היום וכו', ה"ה נמי בנידון זה אינו יודע בודאי כמה פעמים יצטרך לעשות צרכיו, דשמא לא יצטרך עוד, וכמה פעמים ראינו שהתרופה זו אינה משלשלת, ולפעמים פעם אחת או פעמים, ולית להו קצבה בודאי כמה פעמים יצטרך לעשות צרכיו מכח תרופה ההיא, וכיון שכן בכל פעם ופעם שיוצא לחוץ לעשות צרכיו אסח דעתיה, משום שמרגיש בעצמו שהשליך כל הזבל שבטנו וני"ל שלא יצטרך לילך עוד וכו'.

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר לקבוע טיסה לסוכות כשיצטרך לישון במטוס

א. הולכי דרכים בחיוב מצות סוכה. ב. אין דרכם במשך השנה לצאת לדרכים. ג. נוסע לצורך טיול. ד. אכילה מחוץ לסוכה איסור או ביטול עשה. ה. איסור אכילה מחוץ לסוכה תלמי בחבות המצוה. ו. להכניס עצמו באונס. ז. פטור מצטער. ח. להכניס עצמו להיתר של מצטער.

א. הולכי דרכים בחיוב מצות סוכה

נצטוונו לשבת בסוכה שבעת ימים שנא' (ויקרא פכ"ג פס' מג) בסוכות תשבו שבעת ימים. ואיתא בסוכה (כ"ה): דכל אותם ימים אדם עושה סוכתו קבע ודירתו עראי, כיצד אוכל ושותה ומטייל בסוכה ומשנן בסוכה. ומי"מ אכילת פת עראי (כביצה) חוץ לסוכה מותרת. וכן הוא בטשו"ע (סי' תרטל).

ואיתא עוד בסוכה (כ"ו) הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום, וחייבין בלילה. הולכי דרכים בלילה, פטורין מן הסוכה בלילה, וחייבין ביום. הולכי דרכים ביום ובלילה, פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה. ופרש"י (ש"ס) דטעמא דכתיב בסוכות תשבו כעין ישיבת ביתו, כשם שכל השנה אינו נמנע מלכת בדרך בסחורה כך כל ימות החג שאינו יו"ט לא הצריכו הכתוב לנמנע. וכן פסק השו"ע (סי' תרמ"ט ס"ה). וכת' המ"ב (סי' מ"ג) דפטורים מלבוש סוכה וא"צ להתמין מלאכול עד שיגיע לסוכה אם לא שיזדמן לפניו סוכה בעת האוכל בלי טורח. ויעוי' ברמ"א שכת' דאף כשהולכי דרכים חייבים אינם חייבים אלא כשיוכלו למצוא סוכה, אבל אם אינם מוצאים סוכה יוכל לילך לדרכו, אף שלא ישבו בה לא יום ולא לילה, כשאר ימות השנה שאינו מניח דרכו משום ביתו. וביאר המ"ב (סי' ט"ז) דתשבו כעין תדורו אמר רחמנא וידוע כשאדם דר בביתו בשאר ימות השנה אינו נמנע מלנסוע לאיזה ענין ומניח את ביתו וכן ה"ה בסוכה. ולפי"ז הט"ס לצורכי פרנסה וכדו' פטור מהסוכה.

ב. אין דרכם במשך השנה לצאת לדרכים

ועוי' ברבינו מנוח (על הרמב"ם סוכה פ"ו ה"ז) שכת' דאית דמפרשי דהולכי דרכים היינו בני"א שדרכן לילך כל ימות השנה ביום הולכין בסכות ג"כ ביום ופטורין מן הסוכה וכן נמי מי שדרכן לילך בלילה, ומשמע להאי פירושא שאם אין דרכן בשאר ימות השנה לילך אין רשאין לילך בסוכות ואין זה עיקר דמאן לימא לן בכלהו הני שומרי העיר ושומרי גנות ופרדסים והולכי לדבר מצוה דבשדרכן לילך כל השנה מיירי וכי אם לא באה מצוה לידם עד החג והולכו בדרך בגללה לא מיקרו שלוחי מצוה להפטר מן הסוכה אלא לאו שמע מינה שאע"פ שלא הלכו או לא שמרו בשאר ימות השנה כיון שהלכו או שמרו בסוכות יום אחד פטורין, ואעפ"כ אין ראוי לאדם הגון לצאת מביתו ברגל כי אין לצורך מצוה אי נמי להקביל פני רבו, והוא דאזיל ואתי ביומיה כדאמרינן בגמרא ר' אליעזר אומר משבח אני את העצלני שאין יוצאין מבתיהן ברגל ואפילו להקביל פני רבו שנאמר ושמתח אתה וביתך ומוקים לה בגמרא דלא אזיל ואתי ביומיה, ע"כ. וכדבריו משמע עמיתיה הפוסקים שלא חילקו בזה ובכל אופן שרי, אלא שראוי שלא לטוס מחוץ לביתו משום שמחת החג להיות יחד עם בני ביתו.

ג. נוסע לצורך טיול

ויעוי' באג"מ (אור"ח ח"ג סי' צ"ג) שכת' שלנסוע לצורך טיול למקום שלא יהיה לו סוכה מסתבר שאסור דפטור דהולכי דרכים נאי כשהולכין למסחר וכיוצא שהוא צורך עמל וגם הוא לכל אדם שבשביל זה היה צריך לצאת גם מביתו שלכן באופן זה מותר לצאת מהסוכה, אבל לטיול ולתענוג במלמ שאין לזה שום צורך אינו כלום אם היה שבשביל תאוותו והנאתו היה יוצא מביתו כיון שלא היתה יציאתו אף מביתו לצורך. וגם בלא זה הא נעשין על עשה ביעדן ריתחא כשמבקש שצדקי למיפטר מהמצוה כדאיתא **במנחות** (מ"א) אף באופן שהיה לו הנאה בלבישת בגדים הפטורין מציצית דודאי לא בכוונה ליפטר מציצית לבש רב קטינא לסדינא וסרבלא הפטורין מציצית, לכן מסתבר דליילך לטיול למקום שליכא סוכה אסור, ע"כ.

אלא דיעויין **בשמעתא עמיקתא** גליון רפ"א שהארכנו בזה שיי"ל דבכח"ג איכא היתר דהולכי דרכים וליכא משום עידן דריתחא כי כך צורת המצוה דלצאת בסוכה נאמר "כעין תדורין", עיי"ש. וכן פסק הגריש"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"ב סי' לו) שגומר לצאת לטיול מפני שדרך דירה בכך ואין נענש בכך כמי שמתבלט ממ"ע. ומי"מ כשאין צורך דאזיל ואתי לעשות כן. וכן דעת הגר"מ זצ"ל (חוט שני סוכות פ"ב סי' טו). ועוי' בספר **חזו"ע** (סוכות עמי קס"ח – ט) מש"כ בזה.

ולדעת המקילין יוצא שמעיקר הדין מותר לקבוע טיסה אף לצורך טיול בימי חול המועד סוכות אע"פ שיצטרך לאכול מחוץ לסוכה ופוטור א"ע מהמצוה, כי זהו בכלל כעין תדורו שהתירה התורה. ולדעת המחמירים שאין פטור של הולכי דרכים ביוצא לטיול למקום שאין סוכה אינו נפטר בכח"ג. אלא דיש להסתפק אף לפי דעתם שכבר נסע למקום שאין שם סוכה ואין בידו לבנות או ללכת למקום שיש סוכה, כגון שטס טיסה ארוכה, האם רשאי לאכול ולישון עד דשמא י"ל דעתה חשיב אנוס על המצוה כיון שאין לו אפשרות להשיג סוכה.

ד. אכילה מחוץ לסוכה איסור או ביטול עשה

ויש לדון האם אכילה מחוץ לסוכה הוי ביטול מ"ע בשב ואל תעשה או איסור בקום ועשה, דאם נימא דהוי ביטול מצוה במקום אונס פטור הוא אבל אם איסור הוא אין להתיר דהרי חייב לתת כל ממונו שלא לעבור איסור כמבואר בסי' תרנ"ו, ומבואר בשו"ע (וי"ד סי' קנ"ז) דחייב אפי' להכנס עצמו בצער או חולי שאב"ס ע"מ שלא לעבור איסור, דהרי הסתפק שם במקום סכנת אבר אם רשאי לעבור איסור, ומשמע דבמקום חולי שאב"ס או צער פשיטא דחייב. ועיי' **בשמעתא עיקתא** גליונות כ"ה, ש"ט וש"ס"ב בענין חיוב לתת כל ממונו ולא לעבור על לאו ועד חומש דלא בטל מ"ע, ועיי"ש שהבאנו פלוגתא אם איסור עשה בקום ועשה חשיב כאיסור לאו לענין זה.

תנן **בסוכה** (כ"ה) שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה, חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה, אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה. ואמרו **בגמ'** מנא הני מילי דת"ר בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה כו', אמר רב הונא כדרך מה דרך רשות אף כל רשות לאפוקי האי דבמצוה עסוק כו', והעוסק במצוה פטור מן המצוה מהכא נפקא מהתם נפקא דתניא (בענין קרבן פסח) ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וכו', צריכא, דאי שאמענין התם משום דלא מטא זמן חיובא דפסח אבל הכא דמטא זמן קר"ש אימא לא, צריכא, ואי שאמענין הכא משום דליכא כרת אבל התם דאיכא כרת אימא לא, צריכא, ע"כ.

ויעוי' ברע"א (סוכה כ"ה) שהביא מי שהקשה בהא דאמרינן שלוחי מצוה פטורין מסוכה דהעוסק במצוה וכו' וילפינן לה מחתן ופסח, הא התם הוי בשב ואל תעשה משא"כ בסוכה דאכילה ושינה חוץ לסוכה עובר בעשה בידים כמו דמבואר במג"א דלהכי מברכים אסוכה כל ז', עכ"ד. ודחה קושיתו כי אין על אכילה איסור כלל שלא לאכול חוץ לסוכה, אלא דמוטל עליו לקיים מצות עשה שהיה אכילתו בסוכה ואם אינו הולך לסוכה לאכול אכילתו שם מבטל מ"ע, ומשו"ה מברך כמו על כל קיום מ"ע (משא"כ במצה דליכא עשה כלל שיהא אכילתו מצוה, רק שלא יאכל חמץ), ואי"כ הוי רק שוא"ת שאינו אוכל בסוכה, והרי אפי' מצות ציצית ס"ל החמורדי' דבהולך בבגד ז' כנפות ובגד ז' ציצית דאכילתו עובר בעשה, דאין איסור על הילוך בבגד בלא ציצית, אלא כשהולך בבגד כזה מוטל עליו המצוה לעשות ציצית ובאינו עושה מבטל המצוה בשוא"ת, עיי' מג"א (סי' י"ג סי' ח), עכ"פ בסוכה פשוט דמקרי רק שוא"ת, ע"כ. ומבואר דאכילה מחוץ לסוכה אינה בכלל איסור. וכי"כ **הבנין שלמה** (ססי' מז' ד"ה ומיהו יש להקשות וד"ה ולענין מש"כ מענין). וכן מצאתי **בפמ"ג** בספר **תיבת גמא** (פר' יתרו אות א) שכת' שסוכה הוה שוא"ת דאכילה חוץ לסוכה אין איסור כ"א שמבטל מ"ע דסוכה ומה"ט קטן מותר להאכיל חוץ לסוכה, ע"כ. אלא דע' **בפמ"ג** בסי' תר"מ (סי' י"ג סי' טו) שכתב דלעולם סוכה הוי **קום ועשה** והאוכל בחוץ אוכל באיסור, וכן נקטו הפנ"י (סוכה כ"ה) ד"ה במשנה, ובעל **הערוך לנר** (בכור"י סי' תרמ"ט ס"ק כ"ה וסי' תרנ"ו ס"ק י"ג). וכדבריהם מוכח מה"ב (סי' תרמ"ט ס"ה) שפסק דאיכא איסור לא תאכילום למי שמאכיל בנו הקטן מחוץ לסוכה.

ולפי דברי המחמירים י"ל שמי שאין לו סוכה כלל ואין בידו לבנות כגון בני"ד, אין האונס מתירו לאכול, ואסור לו לאכול מחוץ לסוכה ויאכל דברים שלא מחייבים לאכול בסוכה עד שיגיע לסוכה במקום חפצו.

ה. איסור אכילה מחוץ לסוכה בתלמי החמצה

אולם נר' דאף לסוכרים דאיכא איסור באכילה מחוץ לסוכה, מ"מ האיסור תלוי בחובת המ"מ, ועל כן היכן שעליו לקיים המצוה איכא איסור וחשיב קום ועשה, אבל במקום דאנוס על המצוה י"ל דשוב ליכא איסור.

ויעו' **במרדכי** (הל' ק' ס"י תתקמ"ד) שכתב שאם נפסק לאיש חוט של תלית בשבת שאסור ללבושו עד שיתקן אותו שאם לובשו עובר בעשה דיש לו ד' כנפות, והשיב ר"י דליתיה כדמוכח בשמעתין דאע"פ דאיפסקי בכרמלית דרבנן הוי שרי משום כבוד הבריות דלא חזינן אלא לאו דלא תסור, לכן נראה לר"י דמ"ע דציצית אינו אלא להטיל בו ציצית כשילבשו ולא אמר הכתוב בלשון לא תלבש בגד שיש לו ד' כנפים בלא ציצית דאז ודאי היה הדין עמו דלא מ"ע גרידא אלה להטיל בו ציצית ו**מ"מ אין הטלית אסור ללבוש וגם אין עובר ביה עליו עתה יכול להטיל בו שהוא שבת** ובחול דומא עובר כל שעה שלובשו בעשה הדטל בו ציצית, וכן במזווה ומעקה ותדע דאטו בלא מזווה איסור ליכנס בבית, אלא בעמוד ועשה קאי ותו לא ע"כ לשון תוס' ועוד גרסי' שם, ע"כ.

ועי' **בשו"ע** (או"ח ס"י י"ג ע"ג) שפסק דאם נודע לו בשבת, כשהוא בכרמלית, שהטלית שעליו פסול, לא יסירו מעליו עד שיגיע לביתו, גדול כבוד הבריות. וכת' **העולת תמיד** (אות ט) דמעיקר הדין אף במקום דליכא משום כה"ב שרי כמבואר במרדכי כי לא אסרה התורה ללבוש את הבגד בלתי ציצית ועל כן בשבת אין שום איסור בלבוש בגד של ד' כנפות בלא ציצית כשהוא יושב בביתו כיון שלא אפשר לעשות הציצית בשבת, וא"כ משי"כ **השו"ע** מפני כה"ב הוא שלא לצורך, רק שלא רצה להקל במקום דליכא כה"ב, ע"כ. ובדרך זה נקט ה"ס"ז (ס"ק ה).

אולם **המ"א** (ס"ק ה) פירש דאע"פ דציצית מ"ע דא"ו ואיסור דא"ו לא חזינן מפני כה"ב מ"מ שרי דלא אמרה תורה לא תלבש בגד בלא ציצית אלא מ"ע להטיל בו ציצית וכיון שאינו יכול להטיל בו ציצית בשבת אינו עובר, ו**פשוט דע"כ"פ אסורא דרבנן איכא** ולכן לא שרי אלא משום כה"ב דלא כעו"ת הנ"ל. וכן פסק **המ"ב** (ס"ק ט). ועיי"ש **במ"א** שכת' דנ"ל דבחול אם אין ציצית נמצאים בעיר דינן כמו בשבת. וכן פסק **המ"ב** (שם ס"ק טו וס"י תרמ"ט ס"ק ב-ג).

ויעו' **במהרש"ג** (ח"ג ס"י ד' ד"ה וכבר כתבת) שכת' ע"פ **המרדכי** הנ"ל שבכל מצוה שנכתבה בתורה בלשון מצוה לעשות כן, אם אי"א לו לקיים המצוה אין עליו שום איסור ובדרך משל מי שיש לו פת ויודע שלאחר אכילה לא יוכל לברך בהמ"ז כגון שהוא בספינה ואין לו ספר ולא יוכל לברך בעל פה אין לאסור לו מלאכול לחם זולת באם פשע מתחילה ולא הביא עמו ספר, דאפשר לאסור לו אבל רק בתורת קנס. והח"ד לדעתי במי שאין לו מזווה וא"א לו בשום אופן שיהיה לו מזווה מותר לדור בביתו בלי מזווה. ועי' משי"כ בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון ל"ו. ומבואר **מהמהרש"ג** דאפי' איסור ליכא. וצ"ע שלא הביא מדברי ה"ס"ז **והמ"א** הנ"ל בזה ושמה ס"ל דדוקא במצות ציצית ס"ל **להמ"א** דאיכא איסור דרבנן.

ועכ"פ יוצא שמי שאנוס על המצוה כגון שנמצא במקום שאין בידו לאכול בסוכה פטור. ולפ"ז ניחא הא דהעוסק במצוה פטור מהסוכה איצ"ע דעוסק במצוה פטור על איסורים, דשאני הכא דהאיסור תלוי בחובת המצוה וכיון שפטורים מלישב בסוכה מחמת שעוסקים במצוה שוב ליכא איסור. ודלא כמו שהקשה **בתשובות והנהגות** (ח"ג ס"י ר"א), עיי"ש.

וכע"פ זה מציינו **במ"ב** (ס"י טב ס"ק ט) שמבואר דמי שאנוס ואין בידו לברך רשאי לאכול ללא ברכה, עיי"ש. וביאר **המנח"ש** (ק' ס"י י"ח אות ט) דאע"פ דהברכה היא "מתירי" ואיכא איסור לאכול ללא ברכה מ"מ היכן שפטור ממנה כיון דליכא מצוה לברך תו ליכא איסור.

מעתה בני"ד כיון שתהא אנוס על הסוכה פטור מהמצוה, תו ליכא עליו איסור, ואף לדעת **המ"א** שנקט דאיסור דרבנן מיהא איכא אפשר דדוקא דציצית נקט כן וכמו שמוכח מדברי **המהרש"ג** הנ"ל.

ו. להכניס עצמו באונס

ואע"פ שאם נמצא במקום שאין בידו לבנות סוכה או ללכת למקום שיש שם סוכה בתוך העיר, אנוס הוא על המצוה, מ"מ אסור להכניס עצמו למצב של ביטול מ"ע מחמת אונס וכמו שמצינו **בריי"ף** (שבת ז' ב"ייף) **וברמב"ם** (שבת פ"ה ה"ה) שפירשו הא דשינוי **בשבת** (י"ט). דאין מפליגינן בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת, בד"א דנברו הרשות אבל לדבר מצוה שרי. דלדבר הרשות אסור משום **ביטול מצות עונג שבת**, דכל ג' ימים הויא להו שינוי וסת משום נענוע הספינה, ולדבר מצוה שרי משום דפטירי ממצות עונג דהעוסק במצוה פטור מן המצוה. וכן פסק **השו"ע** (או"ח ס"י רמח ס"ע ז'). ועי' עוד **בשמעתא עמיקתא** גליונות קל"ב, קל"ד ותל"ג בענין מכניס עצמו לאונס. נמצא שאין לעשות כן אם יוצא לדבר הרשות.

ויעו' **במהרש"ג** (שם) שכת' דאע"פ דהיכן דאנוס על המצוה אינו חייב בה, מ"מ אם פשע מתחלה, אפי' אם הוא אנוס אפשר דיש לאסור בתורת קנס. ו**בדבר יהושע** (אהרנברג ח"א ס"י א אות ט) כתב דאם פשע ודאי מחויב ללכת לעיר אחרת לקנות ציצית וכדו', דלאו אנוס הוא. מיהו בני"ד דיש מתירים שמותר לצאת לטיול בעלמא אף למקום שאין בו סוכה, נר' דלא קנסינן ליה, דלא גרע מכל מחו' דלא קנסינן כה"ג משום ספק דרבנן כמבואר **במ"ב** בס"י ש"י"ח (ס"ק ג).

ז. פטור מצטער

ובר מין דין נר' שבני"ד לא שייך לאסור לו לאכול ולישון מחוץ לסוכה, כי עתה בלא"ה פטור ממנה מדין מצטער, דכיון שסוכתו רחוקה ואין בידו להגיע אליה, הרי ההמתנה ללא שינה ואכילה עד שיגיע לסוכה בכלל צער ופטור מהמצוה. דעי' **בתורה"ד** (ס"י ג) שנקט דאפי' אם בסוכת חברו לא יהיה לו צער (וכגון שאין בסוכתו נר להאיר ובסוכת חברו יש), אין אומרים לזה לך הבא שעודתך לסוכת חברך ואכול שם, דהא נמי חשיב צער, משום דאין ערב לאדם אלא בשלו. וכן מציינו דאין מפנין במועד מחצר לחצר, אבל מן מחצר חברו לחצר שלו מפנין, אפי' מן הסוכה לכיעור, משום דאין יפה לאדם אלא בשלו. אלא שראייה זו אינה מוכרחת, ועל כן אם אפשר לו בלי טורח גמור לבא לסוכת חברו ולאכול שם אין לו להקל, ע"כ. וכן פסק **הרמ"א** (ס"י תרמ ס"ע ז'), דא"צ לילך לסוכת חברו שיש שם נר, אם יש טורח גדול בדבר. וביאר **המ"ב** (ס"ק כג) דמפני שסברא הזו דליכך לסוכת חברו יש צער בדבר לא פסיקא ליה כ"כ לכן תלה הדבר באם יש טורח גדול בזה דאם אין לו טורח גדול צריך לילך לסוכת חברו שיש שם נר. משמע שעצר מחמת טרחה פוטרת מדין מצטער. וכן מציינו **בשו"ע** (ס"י תרל"ט ס"ע ז') שפסק שאם היה ישן וירדו גשמים בלילה נכנס לתוך הבית, ופסקו הגשמים, אין מטריחין אותו לחזור לסוכה כל אותו הלילה, עד שיעור משנתו. ועי' **בשמעתא עמיקתא** גליון קצ"ו עוד בענין גדר פטור מצטער.

ה. הכניס עצמו להיתר של מצטער

אלא שאם הכניס עצמו למצב של צער יש לדון אם נפטר מהסוכה. והנה כת' **האור זרוע** (הל' סוכה ס"י רצ"ט) דיש בני"א כשהן מקיזין דם במועד דאוכלין חוץ לסוכה ואומרים דלא גרע מחש בעיניו או בראשו וטעות הוא בידם, דאין הניקז חולה אלא אדרבה הוא שמח ומרבה בסעודה באכילה ושתייה, ותו דהו"ל שלא להקזי במועד אלא פסול או לאח"כ, דאפי' גבי אבל שבא עליו צער ממילא מן השמים אמרינן דאיבעיא ליה ליתובי דעתו למצוה, כ"ש הכא שלא היה לו להקזי, אלא ודאי המקזי חייב לאכול בסוכה ולשתות בה ולישון בה ולשמוח בה, ע"כ. והביאו **ההגהות אש"רי** (סוכה פ"ב ס"י יב). וכ"כ **הדרכ"מ** (ס"י תרמ אות ב). ו**הרמ"א** (ס"י תרמ ס"ע ג) כתב דמי שמקזי דם חייב בסוכה. וביאר **המ"א** (ס"ק ז') דחייב דהא שמחה הוא לו דהא מרבה בסעוד' וגם היה יכול לעשות לפני החג [הג"א] ולפי טעם זה מי ששותה משקה המשלשל אע"פ שמצטער הרבה מ"מ חייב בסוכה דהו"ל לעשותו קודם החג או אחריו ולכן לא יעשנה במועד, אבל בדיעבד נ"ל דפטור מסוכ' דהא סכנה הוא לו לישב בסוכה, ע"כ. חזינן שהמכניס עצמו להיות בכלל מצטער אינו נפטר מן הסוכה. אולם **המ"ב** (ס"ק ג') השמיט הטעם השני המובא **במ"א** ומשמע דס"ל דטעם זה אינו עיקר. וכמו כן י"ל דדוקא כשהדרך לעשות הדבר אף לפני המועד לא פטרינן, אבל היכן שהדרך הוא לעשות במועד עצמו כמו יציאה לטיול וכדו' לא שייך לאסור מחמת זה.

מ.ס.ק.נ.א ד.ר.י.נ.א

א' הולכי דרכים ביום, פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה. הולכי דרכים בלילה, פטורין מן הסוכה בלילה וחייבין ביום. הולכי דרכים ביום ובלילה, פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה. ופטורים מלבנות סוכה וא"צ להתמן מלאכול עד שיגיעו לסוכה, אם לא שזדמן לפניו סוכה בעת האוכל בלי טורח. **ב'** פטור הולכי דרכים נאמר אף כשהולך לדבר הרשות, אלא שיי"א שדוקא לדבר שהוא צורך ממש כגון סחורה, אבל לטיול ולתענוג בעלמא לא. וי"א דאף צורך טיול לתענוג בכלל ההיתר, ומ"מ אף לדעה זו כשאין צורך קאנו ראויה לעשות כן שלא יפטור עצמו מהמצוה. וכן עיקר. ג' מחמת שהולכי דרכים פטורים מהסוכה מעיקר הדין רשאי אדם לקבוע טיסה בחו"מ אע"פ שיצטרך לישון ולאכול מחוץ לסוכה מחמת אריכות הטיסה. ומ"מ ראו לקבוע טיסה הטיסה באופן שלא יצטרך להפטר מהמצוה. ולפי הסוכרים שפטור הדולכי דרכים לו נאמר לצורך טיול, אסור לקבוע טיסה לצורך זה אם יצטרך לאכול או לישון מחוץ לסוכה, ומ"מ אף לדעה זו בדיעבד אם טס, אם מצטער מחמת רעבון או חוסר שינה רשאי לאכול ולישון שם.

מיהו סיים דבחולה שיש לו חולי השלשול בתכופין אצלו זה אחר זה, והעביט אצלו שהוא צריך לפנות כל שעה, דלא אסח אדעתיה מלפנות עוד, אינו מברך עד שייסיח דעתו מלפנות עוד.

וכיוצ"ב נשאל שם בסי' צ"ג בחולה שלקח סם המשלשל אם יש לו לברך בכל פעם, והשיב דנ"ל שצריך לברך. מיהו אם משלשל יותר מדאי בתכופין זה אחר זה, נראה דלא יברך רק פעם אחת לבסוף, דהא עדיין לא גמר לעשות צרכיו, והרי זה דומה למי שהולך לבית הכסא ושוהה שם שעה אחת והוא מפנה שם מעט מעט, דאינו מברך אלא פעם אחת.

ובסידור **בית עובד** (דיני אשר יצר ס"ג) הביא דברי ההלכות קטנות ודברי החולקים (עיי' שהוא לשון הדי אהרון), וכתב דספק ברכות להקל וימתין מלברך עד שיגמור.

אבל יעוינן **בברכי יוסף** (ס"י ז' ס"ק ב') דאחר שהביא דברי ההלכות קטנות דלא יברך רק פעם אחת, ודברי הדי אהרון דיברך בכל פעם, כתב דכן המנהג פשוט לברך בכל פעם ולית דחש לסברת הרב הלכות קטנות (וכ"כ בספרו **קשר גודל** ס"י ה' אות ג'). והביאו **השלמי**

ציבור (דף מ"ה ע"א). וכ"כ **ברוח חיים** (לגרי"ח פלאגי זצ"ל - ס"י ז'). והביא דבריהם **בכה"ח** (לגרי"ח סופר זצ"ל - ס"י ז' ס"ק ג) וסיים דכן מנהגנו לברך בכל פעם כסברת החיד"א ודעמיה, ואין לומר בזה ספק ברכות להקל, דבמקום מנהג לא אמרינן סב"ל.

ויעוינן **בבאר היטב** (ס"ק א') דהביא דברי הלק"ט ודברי הדי אהרון. אולם **בשערי תשובה** (ס"י ז' ס"ק א') הביא בסתמא דברי השלמי ציבור. וכתב עוד דנראה דבשלשול חזק שמרגיש שמיד יצטרך לפנות שנית אסור לברך. ויעו' **במשנ"ב** (ס"ק ב') דכתב דיי"א דלא יברך כי אם אחר גמר ההוצאה, וי"א דיברך בכל פעם. והמנהג כסברא אחרונה. אך בשלשול חזק שמרגיש שמיד יצטרך לפנות שנית אסור לברך, כדלקמן ס"י צ"ב שאפי' בד"ת אסור.

העולה לדינא - מי ששתה סם המשלשל לנקות גופו, אע"פ דיי"א דאין מברך אשר יצר עד אחר גמר ההוצאה, מ"מ המנהג דמברך אשר יצר אחר כל פעם ופעם. מיהו אם מרגיש שמיד יצטרך להפנות שנית לא יברך עד שירגיש שאינו צריך כעת עוד להפנות.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלולו שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

התבוננות בענין הענוה

מסכם **השפתי חיים** (מידות ועבודת ה' ח"א עמ' קנ"ו) בדרכי קניין הענוה, מלבד המעשה של ההרגלים החיצוניים בענוה, צריך גם לעבוד על התבוננות בענוה. אמנם מצד התבוננות קניית הענוה היא שטח שקשה יותר לתכנן אותו מראש, כיון שסוף כל סוף ענין הענוה תלוי בהתבוננות פנימית, מה שאין כן שאר המידות שהן תלויות בלמעשה בלבד, כגון זריזות או זהירות וכדומה, שהלמעשה הוא חלק חשוב ונכבד מקניית המידה, אבל בקנין הענוה העבודה המעשית והראשית היא ההתבוננות והמחשבה. אמנם כאמור גם המעשים החיצוניים מביאים אל פנימיות הענוה, אלא שהתועלת בכך היא רק כשהם שלובים יחד, התבוננות המחשבה עם ההרגלים החיצוניים של ענוה.

נערך מתוך ספר "עבודת הפרשה" לשמיעת השיעורים בטל. 073-8708

להאזנה לשיעורי בעמח"ס שמעתא עמיקתא שליט"א במספר ישיר 073-295-1244

✉ **להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il**

לע"נ הרב מרדכי מנחם מנדל בן אברהם יעקב זצ"ל © | שמעתא עמיקתא – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503